

## סימן כ

# גילוח לכבוד שבת שחלה ביום ל"ד בעומר

גילוח לכבוד שבת הסמוכה ל"ג בעומר  
קיום חתונות בליל ל"ג בעומר לבני אשכנז

שאלה:

א. ספרדים הנוהגים שלא להסתפר ולהתגלח בספירה עד יום ל"ד בעומר, האם כשחל ל"ג בעומר בערב שבת רשאים הם להסתפר ביום ו' לכבוד שבת?  
ב. האשכנזים הנוהגים שלא להסתפר עד יום ל"ג בעומר, האם כשחל ל"ג בעומר במוצ"ש רשאים הם להסתפר ולהתגלח כבר מע"ש לכבוד השבת?  
ג. מהו מקור ההיתר לבני אשכנז לערוך חתונות בליל ל"ג בעומר?

תשובה:

---

א. גילוח לכבוד שבת שחלה בל"ד בעומר  
- לבני ספרד

---

1. ל"ג בעומר בימי חול - דעת השו"ע כתב השו"ע (או"ח סי' תצ"ג ס"ב): "נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות. ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר, אא"כ חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד שבת".

מקורו של השו"ע בדברי התשב"ץ (סימן קעח) שמביא בשם הרב זרחיה הלוי שמצא כתוב בספר ישן ספרדי שמתו מהפסח ועד פרוס העצרת. פרוס משמעו פלג, כלומר חצי חודש, וא"כ ארבעים

ותשע (ימי הספירה) פחות חמש עשרה הרי הם שלושים וארבע יום - ואלו הם הימים שמתו בהם התלמידים, ורק ביום ל"ה פסקו מלמות. והיתרו של השו"ע להסתפר ביום ל"ד בעומר נובע מדין "מקצת היום ככולו".

[ראוי לציין, שהתשב"ץ שהביאו הב"י (שם) הביא ג"כ את דברי הרמב"ן (תורת האדם, מהד' מוסד הרב קוק, עמ' רטו) הסובר שמקצת הלילה ככולו, אך בעניין זה הכריע השו"ע כרוב הראשונים החולקים על הרמב"ן].

2. חילוק בין שבת הסמוכה לל"ד בעומר לשבת הסמוכה לסיום אבלות ל' אך כשחל יום ל"ג בערב שבת כתב שם התשב"ץ: "ויש להתיר ביום ל"ג בעומר אם חל בערב שבת לכבוד שבת כמו שהתירו להסתפר ערב הרגל תוך ל' לאבלות מפני כבוד הרגל, וה"ה לכבוד שבת. וכן באבל שחל שמונה שלו להיות בשבת מותר לגלח ערב שבת אע"פ שאם היה חול לא היה מותר לגלח עד שיעברו ז' ימים קודם הרגל".

ויש להתבונן בשתי הראיות שהביא התשב"ץ, שלכאורה אין הנדון דומה לראיה: הראיה הראשונה מדברת ברגל שחל בתוך ל' לאחר השבעה שדינו הוא שרגל מפסיק גזירת ל', אלא שאיסור

משבת לעניין דיני אבלות!  
וצריך לומר בהסבר דברי התשב"ץ,  
דאמנם שם מדובר ברגל ואצלנו מדובר  
בשבת, אך אעפ"כ יש דמיון ביניהם,  
דאצלנו הוי רק מנהג ושם הוי דינא, ולכן  
ניתן לדמות דחיית מנהג מפני כבוד שבת  
מדחיית דין מפני כבוד הרגל.

ונראה שהיתרו של התשב"ץ מתבסס על  
סברה נוספת. שבספירת העומר כשחל ל"ד  
בעומר בשבת אם לא נתיר לו להתגלח  
בל"ג בעומר בע"ש, יהיה מותר לו  
להתגלח מיד במוצ"ש, ואז תצא מכך  
פגיעה חמורה יותר בכבוד השבת, שניכר  
לכול שהשבת אינה חשובה דיה כדי להתיר  
עבודה תספורת, שהרי הסתפר במוצ"ש  
ולא הסתפר בע"ש, ואין לך ביזיון שבת  
גדול מכך. אך אם בלאו הכי לא מסתפר גם  
לאחר השבת - לא מתבזה השבת והווי  
כאבלות רגילה שדוחה את השבת. אמנם  
לפי סברה זו גם באבלות על מת כשחל יום  
ל' בשבת היינו צריכים לומר כן, שנתיר לו  
להסתפר בע"ש האחרונה, כי אם לא נתיר  
לו כן יסתפר במוצ"ש ותיפגע השבת, אך  
אבלות ל' חיובה הוא דין גמור ובדבר  
שהוא מעיקר הדין לא הפחיתו אפילו יום  
אחד לכבוד שבת (ורק כשחל יום שמיני  
בשבת הותר בע"ש לכבוד המועד, כי  
מועד שמפסיק דין אבלות הותרה הקדמת  
התספורת לכבודו, משא"כ שבת שאינה  
מפסיקה אבלות לא התרנו להקדים  
לכבודה את התספורת).

כעין סברה זו מצינו בהל' אבלות ברמ"א  
(יו"ד סי' ת' סעיף ב') וז"ל: "אם פגע יום  
ל' של אבלות בשבת ויום כ"ט בע"ש,  
מותר לו לרחוץ בע"ש, אף במקומות

תספורת ל' יום חל עד כניסת הרגל ממש,  
ואז כבר אסור להסתפר מדיני יו"ט, ולכן  
התירו לו להסתפר קצת קודם הרגל לכבוד  
הרגל. אך באבלות הספירה, יום ל"ד אינו  
"רגל" ומדוע שנתיר את הקדמת התספורת  
בגללו? ומדוע שונה כבוד שבת זו מכל  
השבתות האחרות שבימי הספירה שלא  
הותרה תספורת לכבודן?

ואולי בגלל דוחק ראייה זו, הביא התשב"ץ  
ראייה נוספת מאבל שחל יום השמיני שלו  
להיות בשבת שהתירו לו לגלח בע"ש  
אע"פ שאם היה חול לא היה מותר לגלח  
עד שיעברו ז' ימים קודם הרגל, ומדובר  
שם שביום התשיעי לאבלות שחל ביום א'  
חל יו"ט (המפסיק אבלות שלושים), ולכן  
התירו לו להסתפר כבר יום קודם לכן ביום  
ו' ערב שבת, שזהו יום ז' לאבלות.  
ובהלכה זו מודים חכמים לאבא שאול  
שמותר להסתפר (מו"ק דף י"ט ע"ב) וכן  
נפסק בשו"ע (יו"ד סי' שצ"ט ס"ג). אך גם  
כאן אף שמסתפר בע"ש, מ"מ ההיתר הוא  
משום כבוד הרגל וכ"כ במפורש התוס'  
(שם ד"ה הלכה) וז"ל: "הרי"ן בירושלמי  
מקשה לרבנן דאבא שאול מה בין יום ל'  
ליום שמיני דקאמר מקצת היום ככולו  
ומגלח ערב הרגל ויום ל' לא אמר מקצת  
היום ככולו שיהא מגלח בו. ומשני -  
משום כבוד הרגל התירו תדע שהרי חל  
שמיני שלו בערב הרגל מגלח ערב הרגל  
ואילו חל שלושים בשבת אינו מגלח בערב  
שבת". רואים מפורש שהטעם הוא לכבוד  
הרגל בלבד ולא לכבוד שבת. וא"כ מנין  
למד התשב"ץ ראייה לכבוד שבת כשחל  
ל"ג ביום ו' מהראיות הנ"ל? והרי הם  
מדברים בכבוד הרגל, והרי רגל חמור

השו"ע כשחל יום ל"ד בשבת, כפי שהקל הרמ"א ברחיצה כשחל יום ל' בשבת. ואמנם לא הכל מודים באבלות שכשחל יום ל' בשבת דאסור להתגלח בע"ש, שהרי בשדי חמד (מערכת אבלות קפ"ט) כתב וז"ל: "מי שחל יום ל' בשבת דנחלקו רבני האחרונים אי שרי להסתפר בע"ש, נלענ"ד דיש להקל במקום שאין ידוע שהמנהג להחמיר... וכן דעת הסמ"ק... וכשחל כ"ט בע"ש איכא נמי הרב מוהרי"ל בהל' שבועות כמ"ש הג' דגמ"ר בסי' ת'... לכן במקום שאין מנהג נראה פשוט להורות להקל לכבוד ש"ק דכיוון דאין מנהג מוקמין ליה לדינא וכללא - הלכה כדברי המיקל (באבל)", עיי"ש. אך מדברי השו"ע לא משמע כן, מדלא כתב כן במפורש. ואף מה שהביא בשם המהרי"ל - כבר העיר המהדיר על שיבוש בדבריו, וא"כ אין להוכיח משם ולקמן נרחיב בענין. אך מ"מ ודאי שאפשר לצרף את ה'שדי חמד' לסניף לדברינו, ולומר דאם בדין אבלות יש מקילים ביום כ"ט שהוא ע"ש, ובמנהג רחיצה הקל הרמ"א במפורש באותו ענין, א"כ באבלות דספירה שהוא מנהג יודו הכל שאפשר להקל לכבוד שבת.

### 3. ראיות לסברה הנ"ל

ונראה שניתן להביא סימוכין לסברה שגילוח במוצאי שבת מהווה פגיעה חמורה יותר בכבוד השבת, ושלכן הקל השו"ע להסתפר בע"ש שחלה בל"ג בעומר:

א. במסכת תענית (דף ט"ו ע"ב) נאמר: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד

שנוהגים שלא לרחוץ כל ל', דהואיל ומדינא שרי לאחר שבעה, אלא שנהגו להחמיר כל ל', ככהאי גוונא שרי משום כבוד שבת, וה"ה כל כיוצא בזה, כגון לחזור אל מקומו בליל שבת וללבוש בגדי שבת, דהא נמי אינו אלא מנהג בעלמא (כן נראה מדברי מוהר"ש) כמו שנתבאר לעיל (סי' שפ"ט וש"צ), ואע"פ שיש לחלק בין רחיצה שאסורה בשבת ובין דברים אלו שאפשר לו לעשות בשבת, מ"מ אין נ"ל לחלק בכך", עכ"ל הרמ"א.

[אמנם השו"ע לא כתב כן, כיוון שהוא לא ס"ל כהמנהג לא לרחוץ כל ל' יום, אך הרמ"א כתב בפירוש (בסי' שפ"א, א) שנהגו לאסור רחיצה כל שלושים, אך מן הדין אסור רק שבעה ימים].

וכן כתב ה'דגול מרובה' (שם סי' ת') דהיתר הוא רק ברחיצה ביום הכ"ט ערב שבת דהא נמי אינו אלא מנהג בעלמא "אבל לספר דהוא מדינא דגמ' אסור. ואף דמבואר בסי' הקדום דאם חל שמיני שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח מערב שבת התם משום כבוד המועד עיי"ש. כלומר: בפרוש כתב שהיתר להתרחץ ביום כ"ט ערב שבת זהו רק בגלל שרחיצה זהו מנהג, ובמנהג שמסתיים בשבת ואם לא נתיר לכבוד שבת נמצא דהאדם יתרחץ במוצ"ש אז לכבוד שבת התרנו להקדים ולהתרחץ בע"ש. יוצא שסברה זו נכונה לגבי מנהג ולא לגבי דין, ולכן בהל' אבלות לא מצינו שהתיר מרן להסתפר למי שחל יום ל' שלו בשבת משא"כ בהלכות הספירה שהאבלות שבה אינה אלא מנהג, וכפי שכתב השו"ע "נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר" (שם שצ"ג ב') - שם הקל

ולכאורה היה צריך לאסור תספורת עד מוצ"ש, שהרי בת"ב ודאי שאסור להסתפר ובשבת מנוע מפני איסורי השבת, ומדוע התירו בחמישי אפילו קודם ת"ב החמור? מוכח מכאן שאע"פ שבד"כ איננו מתירים בהל' אבלות תספורת לכבוד שבת - כאן התירו, מפני שבלאו הכי במוצ"ש יהיה מותר להסתפר ואם לא נתיר לו להקדים תהיה פגיעה חמורה יותר בכבוד השבת, וכנ"ל.

אלא שמב' הראיות לעיל, ראינו שהתירו להתגלח לכבוד שבת כבר ביום ה', וכפי שכתב רש"י בתענית ט"ו ע"ב (ד"ה ובחמישי) דדרך רוב בנ"א להסתפר בה' ולא בע"ש מפני הטורח, ואילו אצלנו בהלכות הספירה כתב השו"ע (סי' תצ"ג ס"ב) "ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר אא"כ חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת", ומשמע שאסור להקדים את התספורת ליום ה', וצ"ע.

ואולי מכיוון שיש ראשונים שהתירו לכתחילה להסתפר בל"ג בעומר בעצמו לכן העדיף השו"ע להתיר ביום ו' שהוא ל"ג כמהרי"ל מהמהר"י וייל שהובא בד"מ (שם).

#### 4. סיכום

אף שאבלות של ספירת העומר דוחה גם את השבת, ובכל שבת של הספירה אין היתר להסתפר לכבוד השבת, מ"מ כשחל שבת ביום ל"ד בעומר התיר השו"ע להסתפר לכבוד שבת ביום ו', שהוא ל"ג בעומר. ואין זה 'היתר' אלא מצווה, כדברי השו"ע (תצ"ג ס"ב): "אא"כ חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד

השבת". וכתב רש"י (שם ד"ה אסורים): "משנכנסו למשמרתם כל אותה שבת אלא מסתפרין קודם לכן. ובחמישי - של משמרתם, מותרים, דרך רוב בני אדם להסתפר בחמישי ולא בערב שבת מפני הטורח". ובגמ' שם בדף י"ז ע"א נאמר: "מאי טעמא אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבס? אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהן מנוולין". וכתב רש"י (שם ד"ה כשהן מנוולין): "שלא יהו סומכין על יום אחד מימי שבת ואין מסתפרין בשבת שעברה". וכן משמע בתוס' שם (ד"ה ובחמישי) עיי"ש.

מדברי רש"י מובן מדוע גזרו שלא להסתפר בשאר ימי השבוע, כדי שיקדימו את תספורתם. אך מדוע התירו להסתפר ביום חמישי לפני סוף המשמרת ולא חייבו להמתין לסוף זמן המשמרת במוצ"ש? אך לפי דברנו לעיל הדבר מובן, שכיוון שהמשמרת נגמרת במוצ"ש אם נאסור עליו להסתפר כל השבוע ונתיר לו להסתפר במוצ"ש א"כ נמצאת השבת מזולזלת, ולכן במקרה כעין זה כבוד השבת גובר על הגזירה והתירו לו להסתפר כבר ביום ה'.

ב. ראייה נוספת ניתן להביא מהמשנה בתענית (בדף כ"ו ע"ב): "שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור מלספר ומלכבס ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת". רוב הראשונים (למעט רש"י ו'הגהות אשרי') פירשו שההיתר בחמישי מפני כבוד השבת הוא גם בתספורת, ומדובר שתשעה באב חל בשישי.

שבועות; עיין במ"ב שם ס"ק ט"ו).  
הגר"א בביאורו (בס"ב) מדייק מדברי הרמ"א - "ומרכים בו קצת שמחה" - שהיתר התספורת בל"ג אינו רק מפני סיום חובת האבלות מדין "מקצת היום ככולו", אלא שסיום המגפה שהיה ביום זה הוא עצמו סיבה לתקן יום זה כיום שמחה. רמז לכך מוצא הגר"א מדברי הגמ' (תענית ל ע"ב) שמבארת ש"לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכר" - מפני שביום זה פסקו מתי מדבר מלמות. משמע, שיום שבו פוסקת המגפה ראוי להיחשב כיום טוב' ולכן ל"ג בעומר נחשב ליום של שמחה (וכן מובא במפורש בהמאירי ליבמות ס"ב ע"ב). ולכן כתב הרמ"א ש"מרכים בו ביום קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון...", ובחיבורו 'דרכי משה' אף הוסיף שמרכים בו משתה (וזאת בניגוד לדברי השו"ע, שלשיטתו הפסקת המגפה ביום ל"ד אינה סיבה לעשותו יום שמחה, וכל ההיתר להסתפר בו הוא מדין "מקצת היום ככולו").

2. ל"ג בעומר שחל במוצ"ש

והוסיף הרמ"א וכתב (שם ס"ב): "מיהו אם חל ביום א' נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד שבת (מהרי"ל)". ציטוט הלכה זו בשם המהרי"ל הוא טעות סופר, וצ"ל: מהרי"ו. וכך כתב במפורש ב'דרכי משה' (שם ס"ק א'): "כתב מהרי"ל: אם חל ל"ג בעומר באחד בשבת אסור לגלח בערב שבת. אבל מהרי"ו ייל כתב דשרי...". וכך הם דברי המהרי"ל ב'ספר המנהגים' (דיני הימים שבין פסח לעצרת עמ' קנ"ז סי' ח'): "וגם אם חל ל"ג בעומר ביום א' לא התיר לגלח בע"ש דלפניו, דוגמת אבל

שבת" משמע שצריך להסתפר לכבוד שבת. ובדברינו לעיל חילקנו מהו ההבדל בין כבוד שבת זו לקדמותיה.

ב. גילוח לכבוד שבת שחלה בל"ג בעומר - לבני אשכנז

1. ההיתר להסתפר ביום ל"ג בעומר

כתב ב'דרכי משה' (או"ח סי' תצ"ג ס"ק א'): "והמנהג פשוט להסתפר ביום ל"ג, ומרכים בו משתה ושמחה קצת. וכ"כ מהרי"ל והמנהגים דיש להסתפר ביום ל"ג, וכתב טעמים על זה". מקורו של הד"מ הוא מהמהרי"ל מנהגים (דיני הימים שבין פסח לשבועות אות ח') וז"ל: "מהר"י סג"ל הנהיג לבחוריו איסור גילוח מפסח עד ל"ג... אמנם מהר"י סג"ל הוא נהג בעצמו שלא גלח זקנו עד ערב רגל השבועות".

ומכאן הסיק הרמ"א בהג"ה (סי' תצ"ג ס"ב): "ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו [של השו"ע], אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרכים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון. ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב.

בביאור טעמו של הרמ"א הביא בבה"ל (ד"ה יש נוהגים) שתי דעות: א. ביום ל"ג עצמו פסקו מלמות, וההיתר להסתפר בל"ג בעומר הוא מדין מקצת היום ככולו. ב. המגפה נמשכה שלושים ושלושה ימים בתקופה שבין פסח לשבועות, וכנגדם תיקנו ל"ג ימי אבלות, ומכיוון של"ג בעומר היה יום שמחה מטעם אחר, החילו על יום זה את הכלל "מקצת היום ככולו" (פמ"ג, כשיטה שהובאה ברמ"א (שם ס"ג) שנוהגים לא להסתפר מר"ח ל"ג ימים עד

מהר"ם ז"ל לאבל שאירע יום ל' בשבת לרחוץ ביום ו' שלפניו כיוון דאינו אלא מנהגא בעמלא מה שלא נהגו לרחוץ ביום ל'. הכא נמי אע"ג דל"ג בעומר ביום א', מ"מ הכא ליכא אפילו מנהגא אלא איכא בני אדם מחמירין. וכן שמעתי שמהר"ר חזקיה ז"ל ויישנליז התיר ג"כ. והרמ"א (בסי' תצ"ג ס"ב) פסק כמהר"י ווייל.

דברי המהר"י ווייל קשים: אם משווים אנו רחיצה של שלושים, שזהו מנהג, למנהג של תספורת בספירה - אם כן מדוע ברחיצה התיר רק כשלושים חל ביום שבת, אך אם חל ביום א' לא התיר לרחוץ בע"ש, ולעומת זאת באבלות הספירה התיר להסתפר בע"ש אפילו כשחל ל"ג ביום א'? ואכן המהר"י וייל שם לב להשוואה הלא מדויקת ותירץ דבריו דרחיצה של אבל הוי מנהגא ובספירת העומר כתב "ליכא אפי' מנהגא אלא איכא בנ"א מחמירין".

ואמנם בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרפ"ז) כתב: "שהרי עיקר איסור התספורת אינו מן הדין אלא ממנהג ואתי מנהג ומבטל מנהג בטעמא כל דהו", והוסיף שם: "ובר מן דין, אני ראיתי כמה קהילות שלא נהגו מנהג זה כלל ומסתפרים בכל שבוע כפי מנהגם לכבוד שבת", עיי"ש, אך סוף סוף הרמ"א לא ס"ל כן, ולא התיר בכל שבת, וכתב שאנו נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר בכל הימים, וא"כ כיצד הסתמך הרמ"א על דברי המהר"י וייל שכתב שליכא אפילו מנהגא?

[ולשו"ע לא קשה כיצד התיר להסתפר בע"ש כשחל יום ל"ד בשבת, שהרי לשיטתו יש מנהג זהה לחלוטין בעניין

שאם חל שלושים שלו בשבת מגלח בע"ש ואם כלו הל' באחד בשבת אסור לגלח, הכי נמי לא שנא, ושניהם שוים דשניהם רק מנהגא".

לשון המהרי"ל קשה: כיצד יתכן לקרוא לתספורת אבלות 'מנהגא' הרי אבל אסור בתספורת מדינא? כמו"כ מה שכתב שאבל שחל ל' בשבת מגלח בע"ש - כבר תמה על כך ב'דגול מרבכה' (בהגהותיו ליו"ד סי' ת' ס"ב), שכיוון שאינו מנהג אלא דינא דגמ' אין להקל!

ובמהדיר (שם) הביא גירסת 'מהרי"ל ישן' וז"ל: "אם חל ל"ג בעומר ביום א' לא התיר לגלח ע"ש דלפניו, דוגמת אבל שאם חל ל' בשבת ורוחץ בערב שבת. ואם כלו הל' באחד בשבת אסור לרחוץ בערב שבת, ושניהם שוים דשניהם רק מנהגא". ולפי גירסא זו קושיות אלו מיושבות, דכיוון דרחיצה בל' יום של אבל אינו אלא מנהגא וכן אי תספורת בספירה ג"כ מנהגא הוי, א"כ כמו ששם כשחל בשבת יום ל' התירו ע"ש ואם חל ביום א' לא התירו, ה"ה בענין ספירה. וזה מתאים לדין השו"ע שהתיר להסתפר ביום ו' כאשר חל יום ל"ד בשבת, אך אין להתיר תספורת בערב שבת כשיום ההיתר (ל"ג בעומר, לדעת הרמ"א) חל ביום א'. [מציאות של הקדמת תספורת לערב שבת בגלל ל"ג בעומר שחל בשבת לא יכולה להתרחש בימינו ע"פ הלוח העברי, ולכן המהרי"ל והרמ"א לא התייחסו לכך].

אמנם המהר"י ווייל חלק על המהרי"ל וכתב (ב'דינים ומנהגים' סי' נ"א): "ל"ג בעומר ביום א' התרתי לספור [כלומר: להסתפר] ביום ו' שלפניו, וראיה - שהתיר

ועין ב'שערי תשובה' בשם 'מור וקציעה'. וגם המי"ט ו'אליה רבה' שציניתי בפנים) לא נמנעתי להביא דעתם לפנים".

רואים מדברי המ"ב, שיש מקילין להסתפר מהערב, אך הרמ"א לא סבור כן, ומשמע שכן ראוי לנהוג.

אלא שהמעייין ב'מור וקציעה' (שם) ייווכח שהבין את דעת הרמ"א באופן שונה, וז"ל: בהגהת שו"ע (סעיף ב') "ולא מבערב", ר"ל יום שלפניו, כמו שאומרים ערב שבת, ערב יו"ט, אבל בליל ל"ג, ודאי מותרין, לפי המנהג שלנו שנוהגין היתר בל"ג עצמו, ודאי אין לילו חלוק מיומו".

ואכן הרמ"א לא כתב "ואין להסתפר עד ל"ג בבוקר" כפי שכתב השו"ע ("ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר") אלא: אין להסתפר אלא כשנכנס ל"ג בעצמו, דהיינו מהערב ממש.

כלומר, לדעת ה'מור וקציעה' הרמ"א בא לשלול טענה שדין ל"ג בעומר כדין שאר החגים (וכפי שביארנו לעיל עפ"י ביאור הגר"א, שהשווה יום זה לט"ו באב), שבהם כבר מערב חג לא אומרים תחנון ונוהגים בהם קצת שמחה, לכן כותב הרמ"א שלגבי תספורת בל"ג בעומר צריך להמתין עד ללילה ממש (וכן פסק המ"ב שם ס"ק ט').

וראה 'חוק יעקב' (שם ס"ק ו') שכתב לאותן הנוהגין שלא לומר תחנון במנחה של ערב ל"ג בעומר (שזהו דעת מ"ב ס"ק ט בשם הבאר היטב והפמ"ג) – "היה דמותר להסתפר, דהא בהא תליא, וכה"ג כתב המי"ט". כלומר: לדעתו מותר להסתפר ביום ל"ב במנחה! כדין ערב יו"ט, וק"ו שבליל ל"ג בעומר מותר. וכ"כ

רחיצה כשחל יום שלושים בשבת. ואף בלא מקור זה הבאנו סברה המיישבת את העניין, אך סברה זו שייכת רק כשהיתר הוא להסתפר במוצ"ש, שהווי זלזול בשבת, ולכן נתיר בע"ש. אך בנידון דידן ההיתר יהיה רק ביום א' בבוקר ולא במוצ"ש, ואם כן אזיל ליה האי סברה, ומנין לו לרמ"א להקל אף בכהאי גוונא? ובדוחק אפשר לתרץ שמכיוון שאיסור התספורת בימי הספירה הוא מנהג קלוש שלא הובא בכל הפוסקים (כגון הרמב"ם), לכן גם בדמיון רחוק אנו מתירים. אך זהו דוחק.

### 3. האם לדעת הרמ"א מותר להסתפר בליל ל"ג בעומר?

עד כה התקשינו בהבנת הרמ"א מכיוון שמדבריו היה משמע שאין היתר להתגלח בל"ג בעומר אלא ביומו ולא בלילו, וא"כ כשחל ל"ג ביום א' שהותר גילוח רק ביום א"כ קשה מדוע התיר הרמ"א בע"ש שהוא ל"א בעומר?

אמנם המ"ב (שם ס"ק י"א) כתב "ויש מאחרונים שמקילין להסתפר מבערב (מעדני יו"ט וא"ר), וסיים אליה רבה, דמ"מ לענין נשואין לא ראיתי מקילין כי אם ביום ל"ג בעומר בעצמו ולא בלילה שלפניו, אכן כשחל ל"ג בעומר בע"ש והוא לו שעת הדחק לעשות ביום, אפשר שיש להקל לו לעשות בלילה שלפניו". משמע שהוא מבין שהרמ"א החמיר ולא התיר עד הבוקר, וכתב בשעה"צ (שם אות י"ב) שכן מוכח מהגר"א ומהלבוש... "ולפי"ז לדידהו אין להקל בלילה שלפניו... ומ"מ אחרי שכמה מקילין גם בערב שלפניו להסתפר (עייין 'חוק יעקב',



ועוד). הוא הדין בענייננו, ולכן התיר הרמ"א להסתפר בע"ש לכבוד שבת (וזהו דווקא בדברים שהם מנהג ולא דין, וכנ"ל).

#### 4. מנהג אשכנז להתחתן בליל ל"ג

##### בעומר

לפי דברינו מתיישב גם כן מנהג בני אשכנז לערוך נישואין בליל ל"ג בעומר, וזאת בניגוד למש"כ המ"ב (שם ס"ק י"א) בשם ה'אליהו רבה' - 'דמ"מ לענין נישואין לא ראיתי מקילין כי אם ביום ל"ג בעומר בעצמו ולא בלילה שלפניו אא"כ חל ל"ג בעומר בע"ש והוא לו שעת הדחק לעשות ביום אפשר להקל לעשות בלילה". אך פוק חזי מאי עמא דבר וכל אולמי השמחות מלאים בחתונות בליל ל"ג בעומר לבני אשכנז המתחתנים, וכן במירון בציון רשב"י ובשאר מקומות נוהגים לנגן בכלי זמר וכיצד הותר הדבר?

ולפי דברינו ניחא, שהרי רבים מהאחרונים סבורים שאף היתר התספורת מתחיל כבר בליל ל"ג בעומר. ואם בספק דרבנן הלכה כדברי המיקל, כ"ש בספק מנהג שהלכה כדברי המיקל. וכבר הוכחנו לעיל שזו היא כוונת הרמ"א, כדי ליישב כיצד פסק כהמהר"י ווייל ולא מטעמיה. דהמהר"י ווייל היקל בכה"ג כיוון דס"ל דתספורת בספירה אינה אפילו מנהג, וכנ"ל. אך הרמ"א הקל בכה"ג מאותו הטעם שהשו"ע התיר להסתפר בע"ש כשחל ל"ד בשבת, וכנ"ל.

ויש לציין שהלבוש (סי' תצ"ג) נתן טעם אחר לעניין וז"ל: "ואם חל ל"ג ביום א' שאין הגויים מסתפרין משום חגא שלהם יכולין להסתפר ביום ו' שלפניו, שכיוון

ב'אליהו זוטא' (שם ס"ק ו'): "מיהו נ"ל דאפשר דמ"ש ולא מבערב ר"ל שלא יסתפר ביום ל"ב סמוך לערב עד יום ל"ג כמ"ש אח"כ דמותר ביום ו' כשחל ל"ג ביום א', וכן פסק 'מלבושי יו"ט' (ס"ק ב') ממה שאין אומרים תחנון בערב... גם דעת הלבוש נראה דמותר בלילה".

משמע שגם ה'מור וקציעה' גם ה'אליהו זוטא' וגם ה'מעדני יו"ט' הבינו בדעת הרמ"א שיותר להסתפר בליל ל"ג בעומר! ואפשר שסוברים בדעת הרמ"א שאמרינן מקצת לילה ככולו וכפי שפסק הרמב"ן בתורת האדם (עמ' רט"ו) הובא דבריו בב"י (שם). ואף שבהלכות אבלות פסק הרמ"א מקצת היום ככולו, שלא כהרמב"ן, לגבי תספורת בספירה שאינה אלא מנהג פסק כרמב"ן.

לפי הבנה זו ברמ"א, גם המשך דבריו: "מיהו אם חל ביום ראשון, נוהגים להסתפר ביום שישי לכבוד שבת" - נובעים מהלכה זו. מכיון שאם לא נתיר לו להסתפר מע"ש אזי יסתפר מייד במוצ"ש (כי מקצת הלילה ככולו סגי בזמן מועט) ואז תהיה זו פגיעה בכבוד שבת (שמתירים להסתפר ביציאתה ולא לפנייה) - לכן התיר במקרה זה להסתפר ביום ו' לכבוד שבת. לפי זה, דין זה זהה לדין של השו"ע כשחל ל"ד בשבת שהתיר לשיטתו להסתפר ביום ו' לכבוד שבת מאותה סברה כנ"ל.

בכך תתורץ השוואת המהר"י ווייל בין דין זה לדין ל' של אבלות, דכמו אבל שחל ל' ביום שבת אם לא נתיר לו לרחוץ בע"ש ירחץ מייד במוצ"ש ולכן התירו לו לרחוץ בע"ש לכבוד שבת (שהרי בשבת אסור לרחוץ בחמין משום גזירת מרחצאות,



ב. יש מקום להקל להסתפר בליל ל"ג בעומר, וכן נראה דעת הרמ"א. ואף שיש שהחמירו בכך וביניהם המ"ב, מכיוון שהלכה כדברי המיקל בדרבנן וכ"ש במנהג – אין למחות במקילים.  
ג. עפ"י הנ"ל מובן המנהג הרווח בקהילות אשכנז לערוך חתונות בליל ל"ג בעומר.

שנחלקו בו רבוותא והוא אבילות ישנה קיי"ל כדברי המיקל". אך טעם זה קשה להולמו בדברי הרמ"א כי הרמ"א הביא מנהג זה בלא חולק, וכדברינו לעיל.

#### 5. סיכום

א. כשחל ל"ג בעומר ביום א' הנהיג הרמ"א להסתפר ביום ו' לכבוד שבת.